

Гладченко А. М., Комарова О. С.,
Національна академія Служби безпеки України, м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЄС

У статті розглядаються особливості перекладу термінології Європейського Союзу на українську, чеську та словацьку мови; висвітлюються труднощі, які виникають при перекладі, зокрема назв інституцій та основних понять.

Ключові слова: слов'янські мови, термінологія, переклад.

В статье рассматриваются особенности перевода терминологии Европейского Союза на украинский, чешский и словацкий языки; освещаются трудности, возникающие при переводе, в частности названий учреждений и основных понятий.

Ключевые слова: славянские языки, терминология, перевод.

The article discussed the features of translation the European Union terminology into Ukrainian, Czech and Slovak languages; described the difficulties of the translation, particularly names of institutions and concepts.

Key words: Slavonic languages, terminology, translation.

Предметом обговорення та пильної уваги мовознавців в сучасному глобалізованому світі є теоретичні та практичні аспекти перекладу юридичних текстів. Складним питанням перекладу в галузі правознавства (серед них особливості перекладу юридичної термінології, існування дублетних юридичних термінів та ін.) присвячено дослідження вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, зокрема Нелюбіної Л.Л., Комісарова В.Н., Редке Я.І. та ін.

Проблеми, пов'язані з мовою, з її використанням в різних галузях науки та суспільного життя, властиві всім національним спільнотам. Серед них і питання, що виникають при перекладі з однієї мови на іншу, які набули особливої актуальності в контексті євроінтеграційних процесів. Метою статті є висвітлення особливостей перекладу термінології Європейського Союзу на українську, чеську та словацьку мови та труднощів, з якими стикаються перекладачі в своїй роботі.

Швидкий культурний, політичний, економічний та соціальний розвиток сучасного суспільства змушує нас оперувати науковою термінологією. Вживання термінів не обмежується науковою сферою, а зустрічається в мові повсякчас. Хоча для пересічного користувача мови вживання спеціальних термінів, правильне розуміння їх значення є складним завданням [2, с. 25-31].

Лінгвістика в юриспруденції завжди займала чільне місце. Оскільки засобом фіксації норм права є мова, надзвичайної ваги набуває досконале володіння мовними засобами.

Юридична галузь великою мірою залежить від рівня володіння мовою, від уміння чітко, влучно, логічно, послідовно висловити думку як на папері, так і у живому мовленні. Проте особливої ваги мова набуває у випадках, пов'язаних з іноземним та міжнародним правом. Коли виникає потреба перекласти той чи інший юридичний термін, не достатньо просто зрозуміти його значення, необхідно знати його точний еквівалент у іноземній мові.

Оскільки у час глобалізації національне законодавство в багатьох випадках не може розглядатися без таких компонентів як міжнародне та європейське право надзвичайної ваги набуває точний переклад юридичних та економічних текстів. Адже розуміння норм іноземного права впливає на розвиток національного права, як наприклад, у випадку адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (згідно зі статтею 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та його державами-членами Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати своє законодавство у визначених сферах до відповідного законодавства ЄС).

При підготовці законопроектів чи інших нормативно-правових актів Європейського Союзу, який на сьогодні відіграє провідну роль серед інтеграційних об'єднань (нараховує 27 країн-членів; 23 мови рівноправно використовуються та визнані офіційними мовами Європейського Союзу), англійською, французькою чи німецькою мовами докладається максимум зусиль, щоб при перекладі на інші офіційні мови союзу уникнути неточності та незрозумілості.

З розширенням кордонів ЄС все частіше спостерігається "європейська двомовність", тобто коли фактично в роботі інстанцій (за винятком офіційних заходів) використовуються в основному англійська, французька та, у меншій мірі, німецька мови (три робочі мови Комісії), а інші мови використовуються залежно від ситуації. Незважаючи на це, у будь-якому випадку, всі остаточні нормативні документи перекладаються на всі офіційні мови.

При перекладі документів Європейського Союзу на мови інших країн, які не є членами ЄС, в тому числі й українську, трапляються неточності, які суттєво впливають на зміст викладеного. В першу чергу, труднощі виникають, при перекладі скорочень та аббревіатур. Так, скажімо в українській мові аббревіатура ЄС може позначати і Європейський Союз, і Європейську Спільноту, і Європейський Суд, тому виникла певна домовленість використовувати при перекладі скорочення: укр. Євроспільнота, слов. *Eurospoločenstvo* на позначення Європейської Спільноти; аббревіатуру ЄСд або ж Євросуд на позначення Європейського Суду (зазначимо, що у словацькій та чеській мовах скорочена форма не вживається, а існує тільки повна форма, як, наприклад, *Evropské společenství*, *Evropský soud*, *Europský soud* тощо).

Проблемним питанням при перекладі назв інституцій є написання великої та малої літери. Перекладачеві необхідно пам'ятати, що в українській мові назви інституцій прийнято писати за принципом назв держав та

міжнародних організацій, а саме, всі компоненти з великої літери: Європейський Союз, Європейська Спільнота, Європейська Комісія, Європейська Рада, Рада Міністрів, Європейський Парламент, Європейський Суд, Європейський Центральний Банк, Рахункова Палата. Натомість у чеській та словацькій мовах, відповідно до правил правопису, з великої літери пишеться тільки перший компонент: чеські – Evropská unie, Evropské společenství, Evropská rada, Evropský parlament; словацькі – Európska únia, Európske spoločenstvo, Európska komisia, Európska rada, Európsky parlament та под [3].

Англійський термін *President of the European Council* на українську мову перекладається як Голова Європейської Ради і в жодному разі не може бути перекладений на чеську мову як *Hlava Evropské rady* та словацьку як *Hlava Európskej rady*, оскільки лексема “hlava” у чеській та словацькій мовах означає частину тіла людини чи тварини, тому у значенні очільника інституції, організації доцільніше використовувати терміни *Předseda Evropské rady* та *Předseda Európskej rady* відповідно у чеській та словацькій мовах. Вживання при перекладі дослівних еквівалентів президент (на українську мову) та *prezident* (на чеську і на словацьку) також не є вдалим, оскільки в зазначених мовах з цим словом тісно пов’язане поняття очільника держави. Тому і чеське *předseda*, і словацьке *predseda* є єдиним доречним варіантом перекладу в цих мовах.

Що стосується понять та термінів, пов’язаних з судовою системою ЄС, тут при перекладі також виникають певні труднощі. Так, скажімо, така європейська інституція як *The European Court of Justice* у чеській мові має назву *Soudní dvůr Evropských společenství / Evropský soudní dvůr*, у словацькій – *Súdny dvor Európskej únie*, хоча термін *Justice* в цьому контексті міг би бути перекладений як правосуддя, юстиція, або судочинство (чес. *soudnictví*, слов. *súdnicтво*). На українську мову варто ж перекладати Європейський Суд (аналогічно як при перекладі *International Court of Justice* – Міжнародний Суд). У звязку з цим *European Court of First Instance* перекладається на українську мову як Європейський суд першої інстанції (*Court of First Instance of the European Communities* – Суд першої інстанції Європейських спільнот). У чеській та словацькій мові вживаються еквіваленти *Soud prvního stupně* та *Súd prvého stupňa* відповідно.

При перекладі *The European Court of Auditors* в українській мові недоречно використовувати кальку з англійської мови – Суд Аудиторів, натомість правильним буде перекласти на українську мову – Рахункова палата, чеську – *Evropský účetní dvůr / Účetní dvůr EU / Účetní dvůr*, словацьку – *Európsky dvor auditorov / Európsky účtovný dvor*.

При перекладі назви *Economic and Social Committee* на українську мову варто зазначити, що правильною буде саме безсполучникова конструкція Економіко-соціальний комітет, а не Економічний та соціальний комітет. Натомість у чеській та словацькій мовах вживається конструкція зі сполучником *Hospodářský a sociální výbor*, *Hospodářsky a sociální výbor*.

Для правильного перекладу термінології Євросоюзу важливим питанням є з’ясування понять, що відображають структуру інституцій ЄС, а саме: *institutions – bodies – agencies – office*, які на українську мову перекладають як інституції – органи – агентства (інколи агенції) – частіше служба (інколи бюро), на словацьку – *inštitúcie – orgány – agentúry – služby*.

Відомо, що точно передати назву або поняття при перекладі з однієї мови на іншу часом складне завдання. Перекладач завжди намагається віднайти найвдаліший переклад, а для цього йому необхідно, по-перше, знати контекст, в якому вживається та чи інша лексична одиниця, по-друге, мати фонові знання за тематикою тексту чи повідомлення, які він перекладає [1]. При перекладі юридичних чи економічних текстів, де надзвичайно важливо точно перекласти терміни, назви (як, наприклад, назви інституцій ЄС), які в них зустрічаються, передати зміст документу, ці чинники є вирішальними.

Отже, забезпечення якості перекладу, зокрема документів ЄС на всі 23 офіційні мови та забезпечення юридичної й мовної відповідності між варіантами на всіх мовах є першочерговим завданням висококваліфікованих фахівців “юристів-лінгвістів”.

Варто зазначити, що під час перекладу юридичних документів ЄС на чеську мову, помітним є уникання невиправданого використання англіцизмів; чеському відповіднику надається перевага завжди, коли його використання є більш влучним і доречним. Усе це заради того, щоб мова залишалася чистою, без зайвих іноземних слів.

Отже, питання перекладу термінології Європейського Союзу актуальне як для вітчизняної науки, так і для європейської. Для забезпечення якості таких перекладів, першочерговим завданням є підбір висококваліфікованих фахівців, які, крім досконалого володіння мовою, також повинні мати належні фонові знання.

Література:

1. Мирам Г. Э. Профессия: переводчик. – 3-е изд. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 160с.
2. Чулінда Л. І. Українська правнична термінологія. – Київ : Магістр ХХ сторіччя, 2005. – S. 25-31.
3. [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://www.ua-pereklad.org/ua/seminar>